

Արփինե ՂՐԶՈՅԱՆ

ՀՀ ՊՆ Պաշտպանական ազգային հետազոտական համալսարան

ՈԱԶՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ՈՐՈՇ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հոդվածում քննության են առնվում անգլերենի դասավանդման որոշ առանձնահատկությունները ռազմական ուսումնական հաստատություններում: Հոդվածում ընդգծվում է այն միտքը, որ անգլերենի դասավանդման առանձնահատկությունները պայմանավորված են թիրախային լսարանի առանձնահատկություններով: Խոսվում է ուսումնառողների չափահաս լինելու հանգամանքի մասին, մանրամասնվում է չափահասների սովորելու առավելություններն ու թերությունները մի շարք օրինակներով: Քննարկվում է առարկան ոչ մասնագիտական լինելու ու ուսումնառողների մոտ ներքին մոտիվացիայի պակասի ու բացակայության մասին: Հոդվածի նպատակն է ռազմական ուսումնական հաստատություններում անգլերենի դասավանդման առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունը, մասնավորապես դասավանդման այն մեթոդների ու մոտեցումների վերհանումը, որոնք հնարավորություն կընձեռեն հիշյալ ոլորտում բարելավել և կատարելագործել անգլերենի դասավանդման որակը: Դասավանդման առանձնահատկությունները դիտարկելու շրջանակներում ուսումնասիրվել է նաև թիրախային լսարանի առանձնահատկությունները՝ դրանք որոշիչ համարելով մեթոդի ընտրության հարցում: Ուսումնասիրության համար քննության են առնվել արդի մանկավարժության մեջ լեզվի դասավանդման այն մոտեցումներն ու մեթոդները, որոնց համադրմամբ ակնկալվում է հաջողություն թիրախային խմբի մոտ:

Բանալի բառեր. ռազմական կրթություն, սովորողի տարիքային առանձնահատկություններ, մոտիվացիան որպես դասավանդման խթանիչ, լեզվի դասավանդման մեթոդներ և մոտեցումներ

Թիրախային լսարանը ռազմական ուսումնական հաստատությունների կուրսանտներն ու սպաներն են: Տարիքային տեսանկյունից չափահասներ են ու բնորոշվում են չափահաս սովորողին հատուկ թերություններով ու առավելություններով: Յուրաքանչյուր տարիքային խմբում օտար լեզու սովորելն ունի բնորոշ առանձնահատկություններն ու մարտահրավերները: Ուսումնասիրման առարկայի թիրախային լսարանի տարիքային

շեմը սկսվում է տասնութից՝ ՀՀ ՊՆ Վազգեն Սարգսյանի անվան ռազմական և մարշալ Արմենակ Խանփերյանցի անվան ռազմական ավիացիոն համալսարաններում: Այստեղ ուսումնառողներին՝ կուրսանտներին անգլերեն դասավանդվում է առաջին և երկրորդ կուրսերում: Անգլերենը պարտադիր ակադեմիական առարկա է նաև ՀՀ ՊՆ Պաշտպանական ազգային հետազոտական համալսարանում: Այստեղ առարկան դասավանդվում է «Պետության ռազմական անվտանգություն» գերատեսչական ակադեմիական վերապատրաստման դասընթացի հոսքերի և «Պետական և ռազմական կառավարում» մասնագիտության մագիստրոսական կրթական ծրագրի շրջանակներում: Թիրախային լսարանում ուսումնառողները կոչումով փոխգնդապետ- գնդապետ են: Համաձայն հայտնի հետազոտողներ Մերիանի և Բոմգարտների չափահաս ուսումնառողը 18 տարին լրացած ու բարձր մշակութային և կրթական փորձով չափահաս անձն է իր կարողություններով, պատասխանատվություններով և փորձով /Merriam, Baumgartner, 2020: 82-113/: Մենք գտնում ենք, որ լսարանին բնորոշ առանձնահատկություններն ուսումնասիրելը կօգնի լեզվի դասավանդման գոյություն ունեցող և արդի մեթոդներից և մոտեցումներից ընտրել կարիքներին ամենաշատ բավարարողները:

Դիտարկվող խմբում նոր օտար լեզու սովորելը մարտահրավեր է իմացական կորողությունների, ինքնագնահատականի և հաճախ նաև սոցիալական հմտությունների տեսանկյունից: Ինչպես նշում է հայտնի լեզվաբան Ռեբեկա Օքսֆորդն իր հետազոտություններից մեկում «Ավագ տարիքում նոր օտար լեզու սովորելը համարձակ գործընթաց է» /Oxford, 1990/: Դասընթացի, ծրագրի **ռազմավարությունը պետք է մշակվի հաշվի առնելով այս բոլոր բնորոշիչները:**

Ուսումնառողների տարիքով են պայմանավորում թե ի՞նչ և ինչպե՞ս դասավանդել նրանց: Տարբեր տարիքային խմբերի մարդիկ կրթական տարբեր կարիքներ և իմացական հմտություններ ունեն: Կարելի է բերել հետևյալ օրինակը, որ կրտսեր դպրոցի աշակերտներն օտար լեզու սովորում են խաղերի միջոցով, մինչդեռ չափահասներն ավելի վերացական մտքերի և համանմանությունների միջոցով առավել արդյունավետ են ընկալում մատուցվող նյութը:

Առավել հաճախ հանդիպող թյուրընկալումներից է, որ կրտսեր սովորողներն ավելի արագ են հաջողություններ գրանցում, քան մյուս տարիքային խմբերը: Շատ օրինակներ կարող են բերվել վերոնշյալ փաստարկը հաստատելու համար, զորօրինակ, երբ կրտսեր սովորողները օտարալեզու երկիր են մեկնում, շատ հեշտությամբ են նոր օտար լեզուն սովորում:

Այստեղ կարելի է անդրադառնալ այն խնդրին, որ վաղ տարիքում օտար լեզու ուսումնասիրելը հեշտացնում է հնչյունական խոչընդոտները:

Օրինակ, կրտսեր սովորողներն արագ ընդօրինակում են իրենց ուսուցիչների լեզվական առոգանությունը: Արագ կրկնօրինակելու մոդելով է պայմանավորված այն, որ կրտսեր դպրոցում աշակերտներն արագ ու ճշգրիտ առոգանությամբ կրկնում են ուսուցչի ողջույնի խոսքերն ու ձևերը, վարքային պահելաձևի հետ կապված հրահանգները, ինչպիսիք են հետևյալ օրինակները՝ hello teacher, hello pupils, listen, quiet now, attention please, stand up, take your seat, your turn և այլն:

Այսպես, չնայած համակարծիք լինելով լեզվաբան մեթոդիստ Ջերեմի Հարմերի այն տեսության հետ, որ ուսումնառողները տարիքային ցենզի տեսանկյունից ելնելով ունեն սովորելու առանձնահատկություններ և վերջնարդյունքը՝ գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձեռքբերումը, խորապես բխում է այս գործոնից ևս, պետք է պնդել, որ չափահասների լսարաններին երբեմն բնորոշ է կրտսեր ուսումնառողների ուսուցման առանձնահատկությունները /Harmer, 2015: 80-86/: Կրթական ոլորտի կազմակերպիչները, լեզվամեթոդական ծրագրերի կազմողները և դասավանդման մասնագետները պետք է հաշվի առնեն ուսումնառողների տարիքային առանձնահատկությունները՝ դիտարկելով դրանց առավելություններն ու թերությունները:

Եվ այսպես ավագ ուսումնառողներն ունեն հետևյալ առավելությունները՝

- ❖ Կենսափորձի համեմատություններ անելու ունակություն
- ❖ Անհատական սովորելու ձևավորված մոդելներ
- ❖ Ունեն հիմնավորված սպասելիքներ իրենց սովորելու գործընթացի հետ կապված
- ❖ Ի տարբերություն այլ տարիքային խմբերի, ավելի կարգապահ են
- ❖ Պատրաստ են հաղթահարել դժվարությունները, չնայած, հիասթափություններին և ծանձրոյթին
- ❖ Ուսումնառող լսարանի փորձառու լինելը, հատկապես, մասնագիտական հարթությունում թույլ է տալիս դասավանդողներին հեշտությամբ մատուցել նյութը
- ❖ Ունեն հստակ պատկերացում՝ ինչու են սովորում և կոնկրետ ինչ են ուզում ստանալ կրթական գործընթացից
- ❖ Կարող են չընկճվել, պահել մոտիվացիայի մակարդակը, չնայած որ նպատակը դեռ հեռու կարող է թվալ

Պետք է ընդգծել, որ ավագ ուսումնառողները վերը բերված բազմաթիվ առավելությունների հետ մեկտեղ ունեն նաև հետևյալ թերությունները՝

- ❖ Քննադատական մոտեցում ցուցաբերել դասավանդվող մեթոդների վերաբերյալ:

- ❖ Նախկինում այլ օտար լեզու սովորելու փորձի արդյունքում նախատրամադրվածություն ունենալ մեթոդոլոգիական ոճերի առումով, ինչը դժվարացնում է ուսումնառողի՝ դասավանդման նոր ոճին հարմարվելուն:

- ❖ Եթե օտար լեզվի դասավանդման նոր մոտեցումը և մեթոդը նման են նախկինում ուսումնառողի սովորած օտար լեզվի անհաջող փորձին, ապա դրանք կարող են վանել վերջինիս և վստահություն չներշնչել:

- ❖ Պիտակավորումը ոլորտի փորձագետի կողմից ուսումնառողի՝ օտար լեզու սովորելու ունակությունների վերաբերյալ:

- ❖ Ունեն մտավախություն տարիքի հետ կապված նոր ուսուցանվող օտար լեզվի գիտելիքները հիշելու կարողությունների առնչությամբ:

- ❖ Բազմազբաղ օրակարգի պատճառով դասերից բացակայությունները:

- ❖ Անգամ երբ չափահաս ուսումնառողները հաջողությամբ հաղթահարում են լեզվական հմտություններից քերականական և բառապաշարային պատնեշները, կարող են լուրջ խնդիրների բախվել հնչյունաբանական և սահուն բանավոր խոսքի կազմման հարցում:

Չափահաս ուսումնառողը ցանկություն է ունենում օտար լեզու սովորելու անձնական կամ մասնագիտական պատճառներից ելնելով: **Դիտարկվող լսարանի համար օտար լեզու սովորելը պարտադիր ուսումնական գործընթաց է:** Ցանկացած կրթական գործընթացի հաջողության համար անհրաժեշտ նախապայմաններից է ուսումնառողների **մոտիվացիան**՝ սովորելու ցանկությունը: Ու կախված այն բանից, թե լեզու սովորելը անձնական նախաձեռնությամբ է արվում, թե մասնագիտական պատճառներից ելնելով, մոտիվացիան լինում է շատ տարբեր: Միանգամայն տարբեր դեպքերի հետ գործ ունի դասավանդողը, առաջին դեպքում, երբ ուսումնառողը իր ցանկությամբ որոշում է լեզու սովորել, և երկրորդ, երբ այն ակադեմիական կրթական ծրագրի բաղադրիչ է ու նաև **ոչ մասնագիտական առարկա:** Այն դժվարացնում է կրթական գործընթացը, դանդաղեցնում ծրագրի ընթացքը, մասնագետից պահանջվում է լրացուցիչ ջանքեր դասընթացի նպատակները նախատես-

ված ժամկետներում հասցնելու համար: Շատ հաճախ էլ բախվելով մոտիվացիայի բացակայության ուսումնառողների մոտ, ստիպված է որոշում կայացնել դասավանդման որակի և մատուցվող ծավալի միջև: Այստեղ ըստ հեղինակի պահանջվում է ճկունություն, մշտապես կանգ առնելու, իրավիճակը գնահատելու կարողություն, միաժամանակ անտեսելու նախատեսված կարճաժամկետ և երկարաժամկետ պլանները:

Տարբերակում են մոտիվացիայի երկու տեսակ՝ արտաքին և ներքին: Ըստ Ռայան և Դեսսիի ներքին մոտիվացիան սահմանում են այսպես՝ «գործողություն, որ ուսումնառողը կատարում է ինքն իր համար, բավարարվածության զգացողություն ունի ամբողջ գործընթացի ժամանակ, կատարում է քայլեր հանուն իր բարօրության, չի սպասում արտաքին պարգևի կամ գովասանքի» /Deci, Ryan, 2004/:

Մենք համակարծիք ենք Ռայան և Դեսսիի այն պնդման հետ, որ ներքին մոտիվացիան և ակադեմիական նվաճումները փոխկապակցված են:

Ի հակադրություն ներքին մոտիվացիայի, որ դրսևորվում է ուսումնառողի սեփական ընտրությամբ ու կամքով, մեր օինակում օտար լեզու սովորելու գործընթացը, արտաքին մոտիվացիայի դեպքում ծանրության ուժը պետք է պահվի կրթական գործընթացի մասնագետների կողմից: **Սա ռազմական ուսումնական հաստատություններում անգլերեն դասավանդելու երկրորդ առանձնահատկությունն ու մարտահրավերն է:** Արտաքին մոտիվացիայի դեպքում ուսումնառողները մասնակցում են կրթական գործընթացին ակնկալելով պարգևներ, լինեն դրանք լավ գնահատականների կամ ճանաչման տեսքով, թե հարկադրանքից և պատժից:

Արտաքին մոտիվացիան կարելի է ներդնել սկզբնական փուլում (չպետք է մոռանալ թիրախային լսարանի առաջին թվարկած առանձնահատկությունը՝ ուսումնառողների չափահաս լինելու փաստը) և վերջնական նպատակը պետք է լինի ուսուցման ընթացքում այն վերածել ներքին մոտիվացիայի, ինչն իհարկե չափազանց դժվար է այս դեպքում: Արտաքին մոտիվացիան ավելի կարճ է տևում և առավել արդյունավետ է դառնում գովասանքից և տարատեսակ պարգևների առկայության դեպքում:

Հեղինակը թիրախային լսարանի առանձնահատկությունները դիտարկելիս նախանշեց, որ ռազմական ուսումնական հաստատություններում անգլերեն դասավանդվում է չափահասներին, ովքեր ունեն առարկան սովորելու ներքին մոտիվացիայի պակաս կամ բացակայություն: Վերջինս փոխընթացվում է ուսումնական գործընթացի մասնագետների, ներգրավված անձնակազմի կողմից արտաքին մոտիվացիոն մեխանիզմների ներդրման արդյունքում: Սա մասնագետներից պահանջում է անդադար ջանքեր, ճկունություն, լայն պատկերացում ուսումնական գործընթացի վերաբերյալ: Քանի որ ուսումնասիրվող լսարանի մոտ մոտիվա-

ցիան մեծամասամբ արտաքին է, քանի որ առարկան մասնագիտական չէ, այլ կրթական գործընթացի մի բաղադրիչ, ուստի դասավանդման մեթոդները դիտարկելիս, ընտրությունը պետք է տրվի դասավանդման այն մեթոդներին և մոտեցումներին, որոնք կարող են խթանիչ հանդիսանալ ներքին մոտիվացիայի զարգացման համար:

Գոյություն ունեն լեզվի ուսումնասիրման բազմաթիվ մեթոդներ և մոտեցումներ: Անգլերեն լեզվի՝ որպես օտար լեզվի դասավանդման ռազմավարությունը մշակվում է այս կամ այն մեթոդի կամ մոտեցման ուսումնասիրմամբ և կիրառմամբ: Այստեղ ռազմավարությունը ներքին մոտիվացիայի ստեղծելն է, դա պահպանելը և իդեալական տարբերակում արտաքին մոտիվացիան ներքին մոտիվացիա դարձնելն է:

Մոտեցումը լեզուն սովորելու տեսաբանությունն է կամ նույնիսկ փիլիսոփայություն այն մասին, թե առհասարակ մարդիկ ինչպես են սովորում: Մոտեցումն այն փուլն է, երբ հատկորոշվում են լեզվի ուսուցման հետ կապված ենթադրություններն ու ակնկալիքները /Richards, Rodgers, 1986/: **Մեթոդը լեզվի ուսուցման համատեքստում մոտեցման կիրառումն է:** Մեթոդն այն փուլն է, երբ տեսաբանությունը գործառնական նշանակություն է ձեռք բերում և որի ժամանակ ընտրություն է կատարվում այս կամ այն հմտությունը զարգացնելու օգտին, ընտրվում է դասավանդման բովանդակությունը, այդ բովանդակությունը մատուցելու հերթականությունը /Richards, Rodgers, 1986: 19/: Այժմ քննարկենք լեզվի ուսումնասիրման այն մեթոդները, որ հեղինակը կարծում է կիրառելի են ռազմական ուսումնական հաստատություններում: Ներքո քննարկյալ մեթոդներին առաջնայնություն տալը արդարացված է այն դեպքում, երբ կիզակետում են պահվում ռազմակրթության առանձնահատկություններն ու կարիքները:

Ռազմակրթությունը ինչքան էլ փակ համակարգ է, պաշտպանական համակարգի մի բաղադրիչ, չի կարող գտնվել մեկուսացված համաշխարհային ժամանակակից կրթության մոտեցումներից: Մենք այս համատեքստում դիտարկում ենք նաև ուսուցման ժամանակակից, այլընտրանքային մեթոդներն ու գործընթացները, որոնք ոչ միայն ձևավորում և զարգացնում են սովորողների լեզվական, հաղորդակցական կարողությունները, այլև կյանքի կոմպետենցիաները՝ քննադատական մտածողությունը, ստեղծագործ մտածողությունը, փոխգործակցելու կարողությունները, սովորել սովորելը (learning to learn), ինչպես նաև ուսումնառության գործընթացում առկա դժվարություններն ինքնուրույն հաղթահարելու կարողությունները (learner autonomy): Ուստի առանձնացված մեթոդներն ու մոտեցումները դիտարկվել են այս տեսանկյունից ևս:

Հաղորդակցական-լեզվական մեթոդ: Հաղորդակցական-լեզվական մեթոդի դիտարկետը, այն է, թե ինչպես է լեզուն ձևավորվում խոսքի ըն-

թացքում: Հաղորդակցական լեզվական մոտեցման ջատագովները գտնում էին, որ լեզուն նրա համար է, որ մարդիկ կարողանան հաղորդակցվել: Շատ մասնագետներ օտար լեզվի դասավանդման մոտեցումներից նախապատվությունը տալիս են հենց հաղորդակցականին: Մեթոդը սկիզբ է առել 1970-ական թվականների վերջերին, երբ աշխարհն անցնում էր երրորդ հաղորդակցական հեղափոխության միջով, այն է համացանցի նախատիպն սկսել էր մտնել մեր կյանք: Հաղորդակցական-լեզվական մոտեցման կիրառման ժամանակ կարևորն այն է, թե լեզուն ինչ նպատակով է օգտագործվելու: Մոտեցման առաջամարտիկները դիտարկում են լեզուն որպես հաղորդակցական գործառույթներ իրականացնող միջոց: Ոլորտի առաջամարտիկներից Դեյվիդ Ուիլքինզը 1970-ականներին իր համախոհների հետ լեզուն դիտարկում էին այն համատեքստում, թե ինչ հաղորդակցական ֆունկցիաներ է այն կատարում և ինչ նպատակի է ծառայում: Մոտեցումն ավելի շատ լեզվի բանավոր կիրառման վրա է շեշտը դնում, քան գրավոր: Գաղափարն է կարողանալ հաղորդակցվել կենսական շատ տիպիկ իրավիճակներում, ինչպես օրինակ, մարդկանց տեղ հրավիրելը, ներողություն խնդրելը, համաձայնել կամ չհամաձայնելը ինչ-որ հարցերի շուրջը: Մոտեցումն ունի պրակտիկ նշանակություն, օրինակ այն կիրառելով հնարավոր է դուրս բերել կամ կազմել աշխատանքի վայրում հաղորդակցական հաճախ հանդիպող մոդելները, նույն այդ մոդելների ամենահաճախ հանդիպող ցանկը: Եթե փորձենք դուրս բերել հաղորդակցական-լեզվական մոտեցման գլխավոր էությունը, ապա այն հետևյալն է՝ եթե լեզուն դիտարկում ենք որպես հաղորդակցական ակտ, ապա ուսումնական ծրագիրը պետք է հիմնված լինի հաղորդակցական վարժանքների վրա, որի արդյունքում էլ լեզուն սովորելը դառնում է տրամաբանական սպասելի արդյունք: Մոտեցման ժամանակ ուսումնառողների համար հիմնականում իրական հաղորդակցական իրավիճակներ են ստեղծվում, որտեղ բուն հաղորդակցության բովանդակությունը գրուցակցին կամ լսարանին հասցնելն ավելի կարևոր է, քան խոսքի գրագետ օգտագործումը: Դերային խաղերը և մոդելավորումը (երբ ուսումնառողները խաղում են իրական դերեր դասարանալսարանային պայմաններում) հաղորդակցական-լեզվական մոտեցման հիմնական ձևերից են: Հաղորդակցական-լեզվական մոտեցումն ավելի ավանդական մոտեցումներից տարբերվում է ավելի ժամանակակից լինելով: Հաղորդակցական-լեզվական մոտեցման կիրառման ընթացքում ուսումնառողներն ունենում են հստակ հանձնառություն որոշ գործողություններ կատարելու և այդ նպատակով զարգացնում են իրենց հաղորդակցական-լեզվական կարողությունները: Ուսումնառողներն այս մեթոդի կիրառմամբ կենտրոնանում են այնպիսի բովանդակության վրա, որը պետք է բանավոր կամ գրավոր փոխանցեն և օգտագործում են ավելի շատ բառա-

մթերք՝ առանց կենտրոնանալու կոնկրետ լեզվական ձևերի ճշգրիտ պահպանման վրա: Դասավանդողը չի միջամտում հաղորդակցական ակտի ժամանակ և կոնկրետ ուղղություններ չի տալիս ուսումնառողներին, եթե չեն դիմում օգնության: Նման գործողությունները նպատակ ունեն կրկնօրինակել իրականում հանդիպող իրավիճակները:

Մենք գտնում ենք, որ հաղորդակցական-լեզվական մեթոդը կիրառելի է ռազմական կրթության մեջ: Այս մեթոդի կիրառության ժամանակ անմիջապես ներդրվում է հաղորդակցական ակտը որպես ուսուցման գործընթացի մաս, ու այն առանձնահատկությունների շարքը, որ բնորոշ է չափահաս ուսումնառողներին, օրինակ հարուստ փորձը, մասնագիտության մեջ փորձառությունը խորապես օգնում են մեթոդի արդյունավետ կիրառմանը: Հատկապես, երբ ընդհանուր անգլերենի գիտելիքները թույլ են տալիս զուգահեռ ուսումնասիրել ռազմական անգլերեն: Այս մեթոդի կիրառության ժամանակ կարող է օգտագործվել թարգմանություն, եթե դասավանդողը գտնում է, որ այն շահեկան է ուսումնառողների համար: Կարդալու և գրելու հմտությունները կարող են ներդրվել հենց սկզբից նորից միայն ցանկության դեպքում: Դասավանդողները օգնում են ուսումնառողներին այնքանով, որքանով այն մոտիվացնում է նրանց աշխատել լեզվի հետ (լսարանի առանձնահատկությունը դրվում է դասավանդման մեթոդի ընտրության կոնտեքստում): Այսինքն վերոքննարկյալ արտաքին մոտիվացիան ներդրվում է դասավանդողի կողմից ու քանի որ մեթոդը հաղորդակցական է, թույլ է տալիս դասընթացի շրջանակներում ընտրել այնպիսի դասագրքեր, հավելյալ նյութեր, որոնք բավարարում են լսարանի պահանջները, ավելացնում են ներգրավվածությունը, դրդում նրանց դառնալ դերակատարներ ու արդյունքում ձևավորում ներքին մոտիվացիա, ինչն էլ մեթոդը դարձնում է ընդունելի ոլորտի մասնագետների կողմից:

Մեթոդի գլխավոր թիրախը հաղորդակցական կարողության ձևավորումն է, որն էլ ռազմական կրթության մեջ անգլերենի ծրագրի ռազմավարությունում կարևոր նշանակություն է:

Փոխներգործուն (ինտերակտիվ) մեթոդ: Եզրույթը կարելի է մեկնաբանել հետևյալ կերպ, անգլերենում «inter» փոխադարձ, «act» գործողություն: Ինտերակտիվ նշանակում է փոխանցել կամ գրույցի, երկխոսության մեջ գտնվել ինչ-որ մեկի կամ համակարգչի հետ: Այսինքն ինտերակտիվ ուսուցումը առաջին հերթին ուսուցում է երկխոսության միջոցով: Դասավանդողի համար շատ կարևոր է իմանալ ուսումնառողի լեզվական մակարդակը, որպեսզի դասընթացը մշակվի ըստ համապատասխան մեթոդաբանության և դասավանդման նյութերի:

Ժամանակակից պահանջներից է ուսուցման գործընթացն իրական կյանքին մոտեցնելը: Այլևս բավարար չէ ուսուցումը՝ որպես կյանքի նա-

խապատրաստություն դիտարկելը: Ուսուցումը ինքը պետք է հիմնված լինի կյանքի իրավիճակների վրա: Հենց այդպիսին է ուսուցման ինտերակտիվ մեթոդը:

Ինտերակտիվ մեթոդը բոլոր ուսումնառողներին ընդգրկում է դասապրոցեսի մեջ: Յուրաքանչյուր մասնակից իր ներդրումն է ունենում, տեղի է ունենում մտքերի, գիտելիքների փոխանակում: Փոխօգնության մթնոլորտում անցկացվող դասապրոցեսն էլ բերում է փոխներգործության ձևի:

Փոխներգործությունը բացառում է որևէ մեկի առաջնայնությունը, գերակայությունը մյուսների նկատմամբ:

Ինտերակտիվ մեթոդի սկզբունքներն են՝

- ❖ Փոխազդեցությունը, փոխուսուցումը,
- ❖ Ուսումնառողի ակտիվությունը,
- ❖ Համագործակցությունը,
- ❖ Ինքնարտահայտման խրախուսումը,
- ❖ Հետադարձ կապը և այլն:

Ռազմական ուսումնական հաստատությունների անգլերեն դասավանդող մասնագետները փոխներգործուն (ինտերակտիվ) մեթոդը նույնպես համարում են արդյունավետ ու կիրառում են դասընթացը կազմելիս ու շատ անգամ հիմնվում են մեթոդի առաջարկած հնարավորություններից: Մեթոդի շրջանակներում այլընտրանքային ուսուցանվող նյութերի, օրինակ էլեկտրոնային գրատախտակի, համակարգչի, աուդիո սարքավորման կիրառումը հնարավոր է շատ հեշտությամբ կազմակերպել չափահաս ուսումնառողների հետ: Փորձը ցույց է տալիս, որ թիրախային լսարանը ավելի արագ արդյունքներ է գրանցում այս մեթոդի դեպքում՝ համարելով այն ոչ հոգնեցուցիչ, ավելի զվարճալի և միևնույն ժամանակ արդյունքին միտված:

Համակցման մեթոդ: Ինչպես անունն է հուշում այս մեթոդը միավորում է մի քանի մեթոդներ մասնագետի հայեցողությամբ: Ընտրողական մոտեցում է ցուցաբերվում առկա մեթոդների միջև ի նպաստ ամենարդյունավետի: Համակցման մեթոդի ժամանակ համադրվում են առկա և առցանց ուսուցման ձևերը: Ժամանակակից աշխարհում, ուր մարտահրավերներն ամենուր են, մոտեցումը գնալով ավելի կիրառելի է դառնում ոլորտի մասնագետների կողմից: Տեխնոլոգիաների ներմուծումը դասընթաց նոր հնարավորություններ ու գործիքներ են ընձեռում դասավանդողներին և առաջարկում լեզվի դասավանդման մոտեցումներից հաճախ կիրառել հենց սա:

Այժմ քննարկենք լեզվի ուսումնասիրման հետևյալ մոտեցումները:

Անձնակենտրոն մոտեցում: Ցանկացած մոտեցում, որ ուսումնառողին ու նրա կարիքները դնում է ուսումնական գործընթացի կենտրոնում կարող է համարվել անձնակենտրոն մոտեցում: Ուսումնական ծրագիրը, աշխատանքային մեթոդները նախօրոք չեն ընտրվում դասավանդողի կողմից ուսումնական գործընթացի մեկնարկից առաջ, այլ համաձայնեցվում են երկու կողմերի հետ /Scrivener, 2011: 31/:

Ուսանողակենտրոն մոտեցում: Վերջին տարիներին շատ է խոսվում ուսանողակենտրոն մոտեցման մասին: Նախկինում կիրառվող դասախոսակենտրոն մոտեցումը նոր կրթական մոտեցումների հետ մեկտեղ սկսել է իր տեղը զիջել ուսանողակենտրոնին: Բայց մոտեցման միայն նորարական լինելը չէ պատճառը, որ ռազմակրթական ոլորտի անգլերենի դասավանդողները որդեգրել են այս մոտեցումը, այլ դրա՝ թիրախային լսարանի առանձնահատկությունների հետ սերտ առնչությունը: Չափահաս ուսումնառողի դեպքում, ով չունի ներքին մոտիվացիա սովորելու օտար լեզու, ուսանողակենտրոն մոտեցումը ավելի կիրառելի է: Պարզաբանենք թե ինչու: Այս մոտեցման ժամանակ ուսումնառողներից յուրաքանչյուրը դերակատարում ունի դասապրոցեսի իրակացման ժամանակ, կարևորվում է ներգրավվածությունը, այլ բնագավառում կուտակած փորձով ու հմտություններով կիսվելը: Ուսումնառողների առանձնահատկությունները (ավագ տարիք, ռազմական ոլորտում կուտակած մասնագիտական փորձ) թույլ են տալիս անգլերենի դասավանդողներին այս մոտեցումը դիտարկել նախընտրելի ռազմակրթության մեջ:

Ուսանողակենտրոն մոտեցումը չի բավարարվում միայն ուսումնառողների դերի բարձրացմամբ, այլ իր հերթին ավելի մեծ պարտավորություններ է դնում դասավանդողի վրա ու պահանջում է, որ մասնագետները լինեն պրոֆեսիոնալ և պատրաստ ոչ միայն դասը վարելուն, այլև ճկուն լինելուն, ձեռքի տակ մշակված հավելյալ նյութեր ունենալ ցանկացած իրավիճակի փոփոխման դեպքում խուճապի չմատնվելու համար: Ըստ ուսանողակենտրոն մոտեցման դասավանդողը պետք է լինի ուղղորդողի, հրահանգչի դերում, կառավարի գործընթացը, բայց միջամտի միայն անհրաժեշտության դեպքում: Սա ավելի պարտավորեցնող է, քան դասախոսակենտրոն մոտեցումը: Ուսանողակենտրոն մոտեցման ժամանակ ուսումնառողների մոտ ձևավորվում է ներքին մոտիվացիա և այն պահելն ու զարգացնելը երկուստեք ջանքեր է պահանջում թե ուսումնառողների, թե դասավանդողների կողմից:

Մենք կարծում ենք, որ դասավանդողները, կամ կրթական ծրագրերի պատասխանատուները ռազմական ուսումնական հաստատություններում օտար լեզու սովորեցնելու ռազմավարությունը մշակելուց առաջ պետք է հասկանան, թե գոյություն ունեցող ու փորձված դասավանդման

մեթոդներից և մոտեցումներից հենց որոնք են ծառայում տվյալ թիրախային խմբի կոնկրետ կարիքներին: Կարիքի վրա հիմնված կրթական ծրագրի մշակումն էլ հաշվի է առնում թիրախային խմբի թե՛ տարիքային առանձնահատկությունները, թե՛ մասնագիտությունը:

Մեթոդներն ու մոտեցումներն ուսումնասիրելիս անդրադարձանք նաև դրանց առաջացման ժամանակային կողմին: Լեզվի դասավանդման պատմությունն առանձնացված պատմություն չէ աշխարհի պատմությունից և այն հրամայականները, մոտեցումները, դիսկուրսները, որ գերիշխում են այս կամ այն պատմական ժամանակաշրջանում, իրենց տեղն ունեն լեզվի դասավանդման պատմության մեջ ևս: Պետք է նշել, որ 21-րդ դարում լեզվի դասավանդման առավել կիրառելի դասավանդման մոտեցումը հաղորդակցականն է և նրան համապատասխան մոտեցումների գործիքակազմը:

Հեղինակը կարծում է, որ իրականում շատ քիչ մասնագետներ, փորձագետներ են, որ ուղղորդվում են զուտ մեկ մեթոդով (բացառությամբ դեպքերի, երբ հաստատության կողմից պարտադիր նորմ է): Մոտեցման ու մեթոդի արդյունավետությունը կարելի է հասկանալ միայն դրանք կիրառության մեջ դնելով:

Քննության առնելով խնդրո առարկա ուսումնասիրության հիմնական ասպեկտները, ամփոփելով կարելի է եզրակացնել՝ ռազմական ուսումնական հաստատություններում անգլերեն դասավանդելիս պետք է հաշվի առնել լսարանի առանձնահատկությունները, լեզվի դասավանդման այս կամ այն մեթոդի կամ մոտեցման ընտրությունը միշտ բխեցնել լսարանի և ուսումնական հաստատության կարիքներից, միաժամանակ հստակ սահմաններով չբաժանել ու իրար չհակադրել կիրառվող մեթոդներն ու մոտեցումները: Սահմանված ժամկետներում շոշափելի արդյունք գրանցելու համար էլ փորձել զուգորդել տարբեր մեթոդներ ու մոտեցումներ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Deci E.L., Ryan M.R. Handbook of Self-Determination Research. University of Rochester Press, 2004.
2. Harmer J. English Language Teaching, 5th edition. Pearson Longman Press, 2015.
3. Oxford R. Language Learning Strategies: What every teacher should know, 1st edition. New York: Newbury house, 1990.
4. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods of Language Teaching. Cambridge University Press, 1986.
5. Merriam S., Baumgartner L. Learning in Adulthood: a Comprehensive Guide, 4th edition. San Francisco: Jossey Bass Press, 2020.

6. Scrivener J. Learning Teaching, The Essential Guide to English Language Teaching, Third Edition. Macmillan, 2011.

Ա. ԳՐԶՕՅԱՆ – Особенности преподавания английского языка в военно-учебных заведениях. – В данной статье рассматриваются особенности преподавания английского языка в военно-учебных заведениях. Анализируются две основные отличительные черты обучающихся, их статус взрослых учеников и тип мотивации, свойственный группе. В рамках «взрослого обучающегося» обсуждаются особые преимущества и недостатки целевой группы, изучающей язык.

Ключевые слова: военное образование, возрастные особенности обучающихся, мотивация как средство обучения, методы и подходы к обучению языка

A. GHRZOYAN – Peculiarities of Teaching English in Military Educational Institutions. – The present paper touches upon the peculiarities of teaching English in military educational institutions. It covers the distinctive features of the target group students. In the frame of the “adult learner” the paper discusses the particular advantages and disadvantages of the target group as a language learner.

Key words: military education, age characteristics of learners, motivation as a learning tool, language teaching methods and approaches

Received: 22.03.2022

Revised: 04.05.2022

Accepted: 17.06.2022